УДК 343.341:323.28(477)
DOI https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.42

ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ КОНТРРОЗВІДКИ

Горб В. В., Янковий М. О.

Окреслено правові підстави проведення оперативно-технічних заходів контррозвідувальними підрозділами та зазначено на сьогоденній необхідності дотримання дозвільного порядку, визначеного главою 21 Кримінального процесуального кодексу України. Наголошено на тому, що незважаючи на подібність оперативно-технічних заходів і негласних слідчих (розшукових) дій за тактикою і змістом проведення, вони є відмінними за правовим статусом, кінцевою метою їх здійснення, суб'єктним складом. Проведено вивчення етимології таких термінів, як оперативно-технічний захід, оперативно-технічний засіб, оперативна техніка, притаманної проблематики наукових розвідок на даному напрямі роботи правоохоронців та подано висновок про відсутність визначень вказаних понять на законодавчому рівні. Розглянуто сутність спеціальних технічних (програмних) засобів та надано судження про характерну ознаку, яка відрізняє оперативно-технічні заходи від інших заходів оперативно-службової діяльності правоохоронних органів – негласність. Сформовано авторське визначення поняття «оперативно-технічні заходи». Здійснений огляд закріплених у Кримінальному процесуальному кодексі України різновидів негласних слідчих (розшукових) заходів й зазначено на тому, що наведений перелік не є вичерпним. Акцентовано увагу на проблемних питаннях контррозвідувальних підрозділів, пов'язаних з санкціонуванням оперативно-технічних заходів в Офісі Генерального прокурора та регіональних апеляційних судах: 1. Передумови до розшифрування об'єктів оперативної зацікавленості контррозвідки. 2. Довготривалість процедур погодження клопотань і отримання ухвал. 3. Юридична колізія між контррозвідувальною діяльністю і кримінальним провадженням. 4. Недостатність регламентованих строків проведення оперативно-технічних заходів для комфортних умов роботи контррозвідників. 5. Порушення режиму секретності під час отримання ухвал слідчого судді в апеляційних судах. На підставі проведеного дослідження подано пропозиції щодо шляхів подолання існуючих нині проблем у сфері контррозвідки.

***Ключові слова**: контррозвідувальна діяльність, оперативно-розшукова діяльність, оперативно-технічні заходи, оперативно-технічні засоби, спеціальні технічні засоби, негласні слідчі (розшукові) заходи, Кримінальний процесуальний кодекс України.*

Horb V. V., Yankovyi M. O. Operating and technical measures of counter intelligence

The legal grounds for carrying out operational and technical measures by counter-intelligence units are outlined and the current need to comply with the authorization procedure defined by chapter 21 of the Criminal Procedure Code of Ukraine is indicated. It is emphasized that despite the similarity of operational and technical measures and covert investigative (search) actions in terms of tactics and content, they are different in terms of legal status, the ultimate goal of their implementation, subject composition. The study of the etymology of such terms as operational-technical measure, operational-technical tool, operational technique, the inherent problems of scientific intelligence in this area of work of law enforcement officers, and a conclusion about the lack of definitions of the specified concepts at the legislative level was presented. The essence of special technical (software) means was considered and judgments were given about a characteristic feature that distinguishes operational-technical measures from other measures of operational-service activity of law enforcement agencies – secrecy. The author's definition of the concept of «operational and technical measures» was formed. An overview of the types of covert investigative (search) measures enshrined in the Criminal Procedure Code of Ukraine was carried out and it was noted that the given list is not exhaustive. Attention is focused on problematic issues of counterintelligence units related to the authorization of operational and technical measures in the Office of the Prosecutor General and regional appellate courts: 1. Prerequisites for deciphering objects of operational interest of counterintelligence. 2. Long-term procedures for approving requests and obtaining resolutions. 3. Legal conflict between counterintelligence activities and criminal proceedings. 4. Inadequacy of the regulated deadlines for carrying out operational and technical measures for comfortable working conditions of counter-intelligence agents. 5. Violation of the secrecy regime during the receipt of decisions of the investigating judge in appeal courts. On the basis of the conducted research, suggestions are made on ways to overcome the currently existing problems in the field of counterintelligence.

© Горб В. В., Янковий М. О., 2023

Key words: *counter-intelligence activity, operational-investigative activity, operational-technical measures, operational-technical means, special technical means, covert investigative (detective) measures, Criminal Procedure Code of Ukraine.*

Постановка проблеми. Притаманною ознакою контррозвідувальної, оперативно-розшукової діяльності, що зазвичай визначає її ефективність є негласність. Як визначено ст. 8 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» негласні контррозвідувальні заходи здійснюються із залученням осіб, які конфіденційно співпрацюють з контррозвідувальними органами і підрозділами, а також з використанням оперативних, оперативно-технічних та спеціальних сил і засобів. Порядок використання негласних методів та засобів при здійсненні контррозвідувальної діяльності визначається на основі згаданого Закону нормативно-правовими актами Служби безпеки України [1]. Натомість нинішні реалії зобов'язують оперативні підрозділи проводити негласні технічні заходи – оперативно-технічні, оперативного документування (ОТЗ, ОД) в межах глави 21 Кримінального процесуального кодексу України як різновид негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД). Являючись аналогічними за тактикою та змістом проведення, ОТЗ, ОД і НСРД є різними за правовим статусом, кінцевою метою їх здійснення, суб'єктним складом. До того ж, НСРД являються різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком визначених випадків, а Кримінальний процесуальний кодекс визначає порядок лише кримінального провадження (КП) на території України [2].

Такий стан речей обумовлює низку проблем, що суттєво знижують конспіративність, динамічність і якість пошукової роботи. Наразі існує чимало проблемних питань, пов'язаних з термінами погодження клопотань на проведення негласних розшукових дій в Офісі Генерального прокурора, дотримання вимог режиму секретності під час отримання ухвал в апеляційних судах, здатності згаданих дозвільних інстанцій забезпечити затребуваний обсяг пов'язаного з отриманням санкцій документообігу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук оптимального балансу між ефективністю пошукових заходів правоохоронних органів і дотриманням при цьому конституційних прав людини і громадянина є плацдармом для наукових розвідок як в Україні, так і розвинених країнах світу. У сфері оперативно-розшукової діяльності такі питання фундаментально досліджувались Аброськіним В.В., Албулом С.В., Крамаренком Ю.М., Бандуркою О.М. Результати наукового осмислення існуючої проблематики є рушійною силою трансформаційних процесів, спрямованих на забезпечення достатнього рівня безпеки українського суспільства.

Комплексно питання негласних слідчих (розшукових) дій, їх співвідносності з оперативно-розшуковими заходами, організаційної сутності, правової невизначеності поняття оперативно-розшукових заходів вивчались Грибовським О.В.

Використання матеріалів контррозвідувальної діяльності як доказів у кримінальному провадженні досліджував Шульгін С.О. Взаємодії слідчих з підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність, особливостям проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальних провадженнях присвячені праці Кудінова С.С.

Існуючі прогалини у взаємозв'язку науки та практики зумовлюють вкрай низький рівень важливого показника наукової діяльності – суспільної користі у вигляді втілених у життя нових технологій, підходів, законодавчих ініціатив, однак не дають підстави для припинення наукових розвідок. Особливу затребуваність в них під час російського вторгнення в Україну відчуває контррозвідка.

Мета статті. Охарактеризувати існуючу дозвільну процедуру отримання контррозвідувальними підрозділами дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, виокремити притаманні проблеми та сформувати пропозиції щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Законодавчі основи негласних заходів закладені в пострадянські часи державотворення України. Прийнятий у 1992 році Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає її як систему гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. З того часу до Закону внесено понад 50 змін і доповнень. Відповідно до статті 8 права оперативних підрозділів щодо прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксації та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання

їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України [3].

У 2002 році контррозвідувальна діяльність була унормована однойменним Законом України, яким органам, підрозділам і співробітникам Служби безпеки України в числі інших повноважень надано право:

– здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи з використанням оперативних та оперативно-технічних сил і засобів, опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

– виявляти, фіксувати і документувати гласно і негласно розвідувальні, терористичні та інші посягання на державну безпеку України, вести їх оперативний облік, здійснювати візуальне спостереження в громадських місцях із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших технічних засобів;

– проводити контррозвідувальні операції та відповідні оперативні і оперативно-технічні заходи з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувально-підривної, терористичної та іншої протиправної діяльності на шкоду державній безпеці України [1].

Отже, оперативно-технічні заходи є елементом підсистеми негласних пошукових та контррозвідувальних заходів та можуть застосовуватись визначеним колом суб'єктів – оперативними, оперативно-технічними підрозділами Національної поліції, Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, розвідувального органу Міністерства оборони України, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України.

Підґрунтя для дискусій щодо суті ОТЗ дає існування різної термінології, адже поняття «ОТЗ» законодавцем не визначено ні у сфері оперативно-розшукової діяльності, ні контррозвідки. Оперативно-технічні заходи та оперативно-технічні засоби трактуються зазвичай як суміжні або синонімічні.

Погляди окремих науковців збігаються у визнанні терміну «захід» як синоніму «засіб» і схиляються до тлумачення останнього як спеціальної дії, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось, способу, прийому [4].

Авторське бачення визначень заходу і засобу не збігається з такою точкою зору. Адже досвід контррозвідувальної роботи вказує на небезпідставну відмінність цих понять як з практичної сторони, так і теоретичної. Захід в свідомості оперативників сприймається як практична дія: процедура, подія, операція, процес, акція, корпоратив тощо. Водночас засіб розуміється у вигляді предметів матеріального світу: знарядь, пристроїв, приладів, апаратури, устаткування, інструментів, препаратів.

Тлумачні словники дійсно містять чимало етимологій заходів і засобів, в яких вони близькі або збігаються, однак «захід» слід сприймати як дію або сукупність дій або засобів для досягнення, здійснення чого-небудь, а «засіб» як те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі; механізми, пристрої і т. ін. [5].

Тому деякі джерела представляють оперативно-технічні засоби як «сукупність технічних засобів та науково-обґрунтованих прийомів їх правомірного і професійного використання у процесі оперативно-розшукової діяльності з метою ефективного впливу на об'єкти оперативно-розшукової діяльності. В якості оперативно-технічних засобів використовуються спеціальні технічні пристрої та обладнання, які дозволяють знімати інформацію з каналів зв'язку, вести візуальне спостереження у громадських місцях, фіксувати фактичні дані про окремих осіб, чия поведінка є протиправною. Оперативно-технічні засоби можуть бути як загального користування, наприклад, фото-, кіно-, відеозйомки, так і спеціального призначення – радіоприлади, оптичні пристрої, засоби проникнення, прослуховування. Оперативно-технічні засоби застосовуються, як правило, негласно» [4].

Обширний доробок вітчизняних науковців тематики оперативно-технічних засобів стосується самостійної групи науково-технічних засобів під назвою «оперативна техніка».

Так, під оперативною технікою (оперативно-технічними засобами) розуміють сукупність спеціальних (власне оперативних), деяких видів криміналістичних та інших (у широкому розумінні) науково-технічних засобів, прийомів і методів, які використовуються органами Національної поліції для здійснення покладених на них Законом та підзаконними актами оперативно-розшукових функцій із запобігання, розкриття злочинів, розшуку злочинців та інших осіб, а також матеріальних об'єктів [6].

Вперше спробу визначення і розширення поняття оперативно-технічних (програмних)

засобів на законодавчому рівні зроблено у 2017 році в одному з проектів оновленого Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Таке поняття сформульовано як сукупність технічних та/або програмних засобів, спеціально призначених (розроблених, пристосованих, запрограмованих) для негласного одержання інформації під час оперативно-розшукової діяльності, виявлення, запобігання та припинення злочинів [7].

В окремих внутрішньовідомчих інструкціях визначення оперативно-технічного заходу сформульоване як система дій правового, оперативного, оперативно-технічного та управлінського характеру, які реалізовуються оперативними підрозділами для забезпечення й створення необхідних умов, а також практичного використання технічних засобів для негласного пошуку, контролю, відбору та обробки відомостей щодо об'єктів оперативно-розшукових або контррозвідувальних справ (КРС).

Авторське бачення дефініції ОТЗ не збігається з жодним із вищенаведених трактувань. Адже на наш погляд, саме негласність проведення заходів з використанням техніки є ключовою ознакою, що відокремлює оперативно-технічний захід від інших контррозвідувальних, оперативно-розшукових, технічних, пошукових тощо. До речі, закріплене у КПКУ тлумачення «НСРД» акцентує увагу саме на тому, що відомості про факт та методи їх проведення не підлягають розголошенню.

В даному контексті коректним є наведене у «Зводі відомостей, що становлять державну таємницю» визначення поняття «спеціальних технічних засобів» (СТЗ). СТЗ – технічні засоби, устаткування, апаратура, прилади, пристрої, програмне забезпечення, препарати та інші вироби, призначені (спеціально розроблені, виготовлені, запрограмовані або пристосовані) для негласного отримання інформації [8].

До критеріїв, що відмежовують СТЗ від інших технічних засобів, відносять здатність до маскування під предмети інтер'єру, побуту, речі індивідуального або загального користування, їх геометричні розміри, конструктивні особливості, унікальні (рідкісні) технології виробництва і т.д.

Наявні «на озброєнні» оперативних і оперативно-технічних підрозділів загальнодоступні технічні засоби, такі як фотоапаратура, відеокамери, GPS-трекери, диктофони, спрямовані мікрофони направленої дії не підпадають до категорії оперативно-технічних засобів, навіть якщо вони мають високі функціональні характеристики. Саме використання такої апаратури у поєднанні з тактикою, науково обґрунтованими підходами, досвідом негласного застосування (камуфляжі, легенди, документи прикриття і т. ін.) дає підстави до віднесення цих заходів до категорії оперативно-технічних. При цьому, оперативно-технічний захід є таким де-юре тільки у разі дотримання встановленої законодавством дозвільної процедури на його проведення.

Хоч окремі дослідники припускають проведення ОТЗ у поєднанні з гласними формами роботи оперативних підрозділів, авторський погляд не збігається з цим. Адже варіант відкритого застосування наявних у вільному продажі технічних засобів призведе до необ'єктивних результатів контролю і не відповідає сутності ОТЗ. Розшифрування факту використання СТЗ призводить у кращому випадку до нульового результату його проведення, але не це є головною проблемою. Діюче законодавство у сфері охорони державної таємниці відносить відомості про зовнішній вигляд, тактико-технічні характеристики, найменування, принцип дії СТЗ до державної таємниці (ст.ст. 4.4.15, 4.5.6 ЗВДТ-2020 р.).

Отже ОТЗ – це практичні негласні дії визначених суб'єктів контррозвідувальної діяльності, що реалізуються у встановленому законом порядку як сукупність тактики, наукових підходів, досвіду впровадження технічних засобів для забезпечення об'єктивного контролю за особами, що перевіряються в межах контррозвідувальних справ.

В силу більшої наукоємності, синонімом і оперативно-технічних заходів, і оперативно-технічних засобів є термін «оперативна техніка». Формулювання «застосування оперативної техніки» є більш містким по суті, лаконічним по висловлюванню і може бути альтернативою традиційній термінології сучасних оперативників.

З технічної точки зору, до оперативно-технічних засобів відносяться:

- загальнодоступні технічні засоби;
- спеціальні технічні засоби;
- спеціальні програмні засоби (СПЗ).

Попри те, що ряд нормативно-правових і наукових джерел відносить СПЗ до групи спеціальних технічних засобів, сьогоденна епоха цифрової трансформації обумовлює поступове виокремлення СПЗ в окрему групу оперативно-технічних засобів.

Різновиди ОТЗ регламентовані у внутрішньовідомчих нормативно-правових актах, переважно є документами з обмеженим доступом. Якщо не брати до уваги деякі відмінності у назвах і шифрах ОТЗ, вони загалом корелюються з негласними

слідчими (розшуковими) діями, викладеними у главі 21 Кримінального процесуального кодексу України:

Стаття 260.	Аудіо-, відеоконтроль особи
Стаття 262.	Огляд і виїмка кореспонденції
Стаття 263.	Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж
Стаття 264.	Зняття інформації з електронних інформаційних систем
Стаття 267.	Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи
Стаття 268.	Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіо-електронного засобу)
Стаття 269.	Спостереження за особою, річчю або місцем
Стаття 270.	Аудіо-, відеоконтроль місця

Наведений перелік ОТЗ відображає їх загальні угруповання. В утилітарному плані кожна з груп включає конкретні варіанти їх проведення. Особливо це стосується ОТЗ щодо зняття інформації з електронних комунікаційних мереж і електронних інформаційних систем. Ієрархічність побудови мереж, багатоманітність програмного і апаратного забезпечення інформаційних систем, їх модульність зумовлює існування багатоваріантності технічного впровадження, яка під впливом тенденцій цифровізації тільки зростає.

Прийняття у 2012 році нового КПКУ істотно наблизило вітчизняне КП до його європейських стандартів, водночас залишається незрозумілим, чому сфера контррозвідки хоч і секторально, однак відчутно піддана впливу його дії? Впевнені, що проведення ОТЗ в межах контррозвідувальної діяльності потребує окремого дозвільного порядку. На це існує ряд причин.

По-перше, доступ до матеріалів КРС має обмежене коло осіб. І справа не тільки в тому, що ці справи мають грифи секретності і потребують наявності допуску відповідної форми і наданого встановленим порядком доступу до державної таємниці. Властивий контррозвідці принцип конспірації встановлює особливий порядок роботи за КРС: на початковому етапі створюється оперативна група, членам якої дозволено знати об'єктів оперативної зацікавленості і суть матеріалів справи. За посадами доступ до таких справ мають безпосередні і окремі прямі начальники. Усі, хто мав обґрунтовану необхідність і дозвіл на ознайомлення зі справою, роблять про це відмітки в «Листі обліку оперативних співробітників, які вели справу або знайомились зі справою».

Процес отримання дозволу на проведення ОТЗ в межах КПКУ передбачає погодження відповідного клопотання в Офісі Генерального прокурора, його розгляд слідчим суддею апеляційного суду. Усі згадані інстанції мають режимно-секретні підрозділи (РСП) зі штатом співробітників. Під час розгляду клопотання і прокурор, і слідчий суддя можуть ознайомитись з КРС, про що мають зробити відмітку у «Листі обліку…». Проте процес проходження клопотань в Офісі Генерального прокурора та судах часто супроводжується доступом до цих документів персоналу РСП, внаслідок чого створюються цілком реальні передумови до розшифровки об'єктів оперативної зацікавленості контррозвідки. Дана проблема нині є болісною для оперативників і керівників органів безпеки.

По-друге, в організаційному відношенні перебіг погодження клопотання в офісі Генерального прокурора і отримання санкцій «на місцях» не є скорий. З позицій регіонів за умови особистої участі ініціатора ОТЗ і транспортування клопотання до Офісу Генерального прокурора строки отримання санкції обчислюються від декількох днів. А у випадку надсилання клопотання через підрозділи фельд'єгерського зв'язку – декілька тижнів, *як правило – місяць (емпіричне зауваження)*. Забюрократизована під маскою законності процедура отримання санкції на проведення ОТЗ доволі часто зводе нанівець спроби документування «на гарячому», контрольованого перехоплення ініціативи ворожих спецслужб, негайного реагування на оперативно-тактичні ситуації, проведення складних оперативних комбінацій чи активних контррозвідувальних заходів. Контррозвідка за таких умов не є динамічною, гнучкою, адаптованою.

По-третє. Сама по собі процедура отримання дозволу на проведення ОТЗ, перебіг яких провадиться в правовому полі контррозвідки згідно з нормами КПКУ є нелогічною і перебуває в юридичній колізії між реальним станом справ й існуючим правовим порядком. Адже мета контррозвідувальної діяльності *(попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення)* [1] та обумовлена потреба в проведенні ОТЗ зводиться до перевірки здобутої інформації про окремі ознаки причетності осіб, груп чи організацій до

розвідувально-підривної діяльності. За результатами такої перевірки, відповідно до статті 8 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», тільки при одній з семи можливих підстав для закриття КРС відкривається КП. Існування однакової дозвільної процедури для контррозвідувальних заходів з використанням ОТЗ, які по суті є формою контррозвідки та негласного здобуття доказів в інтересах КП дисонує як у сенсі права, так і критичного мислення.

По-четверте, на практиці рушійними мотивами заведення перевірочних КРС стає потреба у проведенні комплексу ОТЗ задля відшукання істини в сукупності отриманих суперечливих даних. Визначений КПКУ строк дії ухвали слідчого судді, що не може перевищувати два місяці, в сьогоденних реаліях проявляться щомісячною регулярністю взаємодії ініціаторів ОТЗ з Офісом Генерального прокурора і перебування в апеляційних судах. Такий стан справ вносить дезорганізацію в контррозвідувальну роботу. Хоч і домінуючим чинником якісної перевірки в контррозвідці є не час проведення ОТЗ, а їх повнота, на проведення окремих т.зв. «складних» видів ОТЗ, які потребують оперативної комбінації, може витрачатись багато часу. Переконані, що строки проведення ОТЗ в рамках КРС мають бути співмірні зі строками їх ведення.

І врешті-решт, всупереч статті 248 КПКУ та вимог законодавства у сфері охорони державної таємниці, ухвали слідчих суддів на проведення НСРД зазвичай відпрацьовуються самими оперативними співробітниками. Та бутафорія, яка відбувається в РСП деяких апеляційних судах звісно спрямована на створення ілюзії дотримання режиму секретності, але ж у дійсності під приводом необхідності дотримання норм одного закону, порушуються вимоги іншого. Про навіть не потенційні, а реальні ризики такої ситуації вже було зазначено.

Вищевикладені судження дали змогу сформувати наступні **висновки.**

1. Відсутність єдиного тлумачення поняття ОТЗ є підґрунтям для неоднозначного розуміння їх сутності, змісту і класифікації. Глава 21 КПКУ також є площадкою для подальших ототожнень ОТЗ і НСРД, однак вони, незважаючи на організаційно-технічну, тактичну подібність, мають різну правову природу. Для розведення ОТЗ і НСРД по різних юридичних «орбітах» слід на законодавчому рівні закріпити наукомістке визначення ОТЗ, зміст якого сприятиме усвідомленню хибності нинішнього стану речей, пов'язаного з єдиним дозвільним порядком проведення заходів, що обмежують конституційні права людини.

2. Проведення ОТЗ в межах контррозвідувальної діяльності вимагає окремого дозвільного порядку, регламентованого в новій редакції законів про СБУ чи контррозвідку, або окремому нормативно-правовому акті. Він має бути зорієнтованим на зменшення бюрократичних процедур, що дозволить: зменшити часові витрати на санкціонування ОТЗ, мінімізувати ризики, пов'язані з доступом до матеріалів КРС сторонніх осіб, забезпечити комфортні умови виконання службових обов'язків контррозвідниками на напрямі викриття ворожої агентури та інших антиукраїнських елементів.

Отже, сфера контррозвідки має включати окремі етапи: 1. ОТЗ в межах КРС. 2. КП і НСРД. При цьому, згідно з положеннями ст. 99 КПКУ, слід забезпечити можливість використання матеріалів ОТЗ, які містять сліди вчинення кримінального правопорушення у якості речових доказів за КП. У разі закриття КРС за визначених підстав, окрім п.п. 5, 6 ч. 11 ст. 8 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», матеріали ОТЗ знищуються.

3. Розширення спектру повноважень суб'єктів контррозвідувальної діяльності в рамках новоокресленого правового поля потребує підвищення ступеня відповідальності за безпідставне порушення конституційних прав особи і громадянина. Механізм контролю за діями контррозвідників у сфері проведення ОТЗ має бути дієвим і жорстким.

Переконані, що досягнення оптимального балансу між гарантіями дотримання законності під час здійснення контррозвідувальної діяльності і контролю за нею поряд зі створенням комфортних умов для плідної праці співробітників контррозвідувальних підрозділів є нивою для консолідації зусиль науковців, практиків, нормотворців.

Література

1. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV, редакція від 31.03.2023, URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/374-15#Text (дата звернення: 04.11.2023).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI, редакція від 24.08.2023. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/ show/4651-17#Text (дата звернення: 12.11.2023).

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII, редакція від 31.03.2023. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/ show/2135-12#Text (дата звернення 25.09.2023 р.).

4. Крамаренко Ю.М., Конспект лекцій з дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність», ДДУВС. Дніпро, 2020 – 103 с. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/ 2020/kpd/knl8.docx (дата звернення: 12.11.2023).

5. Словник української мови: академічний тлумачний словник (1970-1980) в 11 томах. URL: http://sum.in.ua/ (дата звернення: 12.11.2023).

6. Саакян М.Б., Лекція до теми «Поняття, завдання та принципи оперативно-розшукової діяльності», ОДУВС. Одеса, 2018 – 27 с. URL: https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Lek_k.2-2018-Osnovu-ORD.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

7. Проект Закону України від 04.04.2017 № 6284 «Про оперативно-розшукову діяльність» URL: https://ips.ligazakon.net/document/JH4UK00A?an=2 (дата звернення: 12.11.2023).

8. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Наказ ЦУ СБ України. № 383/ДСК від 23.12.2020 р., редакція від 18.08.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text (дата звернення: 10.11.2023).

Горб В. В.,
полковник, співробітник Служби безпеки України

Янковий М. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики
Одеського державного університету
внутрішніх справ